

SANNE VOGEL Theatermaker

'Huilen hoort bij me, ik doe het bijna elke dag'

Van jongs af bruist ze van de ideeën. Hoewel pas 26 wordt Sanne Vogel al lang gezien als een groot talent. Ze is acteur, schrijver, regisseur, wist op haar achtste dat ze op de planken wilde en dacht op school vaak: ach, daar heb ik toch niks aan op toneel? 'Daarom heb ik alleen maar mavo, ik was altijd bezig met toneelstukjes.'

Liesbeth Wytzes Foto's Mark Janssen

Sanne Vogel (26) kan alles. Nou ja, niet echt alles natuurlijk. Ze kan niet zo goed zingen en ze vindt zelf dat er wel wat aan haar woordenschat ontbreekt. Wat ze heel goed kan, is iets hautain één wenkbrauw optrekken. Op haar website staat haar cv in drie delen uitgesplitst. Sanne Vogel de acteur, de schrijver en de regisseur. Anders werd het gewoon te veel, en zelfs nu staan er onder elk hoofdje lange, lange lijsten van projecten en stukken die Vogel heeft gemaakt of waaraan ze heeft meegewerkt.

Eigen voorstellingen, soms absurd, soms sprookjesachtig, zoals *Hip*, *Hap* en *Hop*, *Sneeuwwitje en de zeven caravans*. Ze was de jonge Annie M.G. Schmidt in de tv-serie *Annie M.G.*, schreef en speelde het druk bezochte *Irritant* ('We gaan iets maken dat irritant is. En we noemen het *Irritant!*') op de jaarlijkse Parade. Ze stond op de planken met *Raaf*. Ze schreef een jeugdroman en is bezig aan een tweede boek. Met haar oudere broer Robin vormt ze De Vogelfabriek. 'De rode draad zijn een broer en een zus die al hun kinderdromen waarmaken,' staat op hun site.

Ze heeft altijd ideeën, van jongsaf aan. 'Mijn hoofd gaat altijd door.' Eigenlijk heeft Vogel nooit iets anders gekend dan succes.

Vandaag zit ze aan een grote vierkante tafel in een grote vierkante ruimte midden in Amsterdam. Aan een van de hoge muren hangen foto's, een stamboom. Op tafel, naast een bord met sla en een zak met pinda's, papieren, aantekeningen, stapels kaarten waarop de naam van haar nieuwe stuk, *Document*. De voorstelling begint op 13 november, in Culemborg.

Elke dag gaat ze naar deze ruimte om aan

die voorstelling te werken. 'Dan ga ik aan mijn materiaal zitten. Deze voorstelling gaat over de geschiedenis van mijn familie, en daar heb ik veel onderzoek naar gedaan. Mijn grootouders woonden in een treinwagon in de Johannapolder bij Utrecht, althans het onderstel was een treinstel en daarop had mijn opa een soort houten huisje gebouwd.'

Een gewone familie is het niet. Het is een verhaal waarin dood, verdriet, armoede en ellende een grote rol spelen. Tragisch, maar mooi materiaal voor een voorstelling. Vogels grootouders stierven toen hun zoon, haar vader, vijftien jaar was. Haar grootvader aan een hersentumor en haar grootmoeder over-

ten en daarna is hij naar Nederland teruggekomen. Lopend. Toen is hij in de Johannapolder terechtgekomen, daar kon je gratis een huis bouwen. Hij had niks en kon niet werken, en zo is hij daar gekomen.

'Mijn oma was twaalf jaar jonger en had door de mishandelingen van haar moeder een vreselijke jeugd. Ze werd zwanger van een autorijschoolhouder die nog veel meer vrouwen zwanger had gemaakt. Toen kreeg ze een relatie met een man die later crimineel en waarschijnlijk ook pedofiel was en is dat kind bij haar weggehaald. Ten slotte is ze bij m'n opa terechtgekomen: niet zo'n knappe man, een communist, vegetariër, zonder geld en

werk. Maar ze kon niet zoveel beter krijgen. Zij en al haar zussen zijn getrouwd met wie ze konden krijgen, omdat ze uit de armoede kwamen.'

Vogel zag laatst een foto van een deel van haar familie, ouders met kinderen in mooie jurkjes in de tuin. Twee jaar later is er een foto gemaakt op dezelfde plek. De vader is overleden en ze dragen kleren van

het armenhuis omdat er geen geld meer was.

'Zo is het ontstaan. Mijn opa was anders dan anderen, en ik heb me ook altijd anders gevoeld. Dus ik dacht, misschien komt dat wel van hem. Als je je opa en oma niet hebt gekend, is het heel spannend om te ontdekken in hoeverre je op ze lijkt. Elke keer als ik iemand heb geïnterviewd, zit ik echt kapot in de auto. Als je vraagt naar herinneringen trek je een blik open met vergeten dingen. Op de terugweg van zo'n gesprek weet ik altijd precies hoe ik het ga opschrijven, dat is zo duidelijk. Ik moet er soms wel details bij verzinnen. Het wordt mijn verhaal: ik schrijf het en ik speel het.' Kort geleden nog ging Vogel naar de Johannapolder, waar ooit dat houten huisje op een treinstel stond. Maar er is niks

Levensloop Sanne Vogel

Geboren 10 april 1984 in Nieuwegein
 2000 Eerste prijs Kunstbende Theater
 2000 Rol: *What if God was one of us*
 2001 Oprichting De Vogelfabriek
 2008 *Levenswerk van een talentloos meisje*, uitgeverij Piment
 2010 Annie M.G. Schmidt
 2010 Deelname aan *Wie is de mol?*
 2010 Voorstelling *Document*

leed twee maanden later aan borstkanker.

'Heel veel van haar zussen zijn ook aan borstkanker gestorven. Ik ben langs allemaal familieleden gegaan van wie ik niet eens wist dat ze bestonden. De oma van mijn vader, mijn overgrootmoeder dus, mishandelde haar kinderen heel erg. Dus die kinderen werden bij haar weggehaald. Dat mishandelen is doorgegaan naar volgende generaties; niet alleen het kankergen werd doorgegeven, maar ook armoede, vernedering en geweld.

'Mijn oma en opa woonden zo, maar haar zussen niet. Die vonden het ook wel gek. Mijn opa was een rare. Die had kinderverlamming gehad en was invalide; hij had reuma en een bochel en was heel zwak. In de oorlog heeft hij in een Duits werkkamp geze-

meer. 'Dat is waar nu de Universiteit Utrecht is, de Uithof.'

Anders dan anderen, dat is Vogel wel. 'Ik bewandel een andere weg dan de meesten. Op de middelbare school maakte ik toneelstukjes en iedereen vond het leuk, maar niemand anders deed het. Na school ging ik meteen aan het theater, zonder enige opleiding. Want ik wist al vanaf mijn achtste dat ik aan het toneel wilde. Ik ben een maker, net als mijn opa trouwens. Die was de uitvinder van de eerste elektrische fiets, daarmee heeft hij nog in de krant gestaan. Vol ideeën. Hij had een vergunning om overal in Nederland te kunnen kamperen, en ik ben begonnen met spelen op de Parade. Dan moet je ook rondtrekken met een caravan en ik dacht: het komt

vast van hem dat ik dat zigeunerbestaan zo leuk vind.'

Maar eigenlijk hebben we deze voorstelling te danken aan Pauw & Witteman. Twee jaar geleden was Vogel daar te gast en barstte in tranen uit, nog voor het gesprek goed en wel was begonnen. Eigenlijk werd ze ontroerd door haar jongere ik. 'De keuze om dit familieverhaal zo persoonlijk te vertellen, echt over mezelf als meisje dat op onderzoek gaat, durfde ik te maken door dat optreden bij Pauw & Witteman. Ik voelde dat ik moest huilen, maar slikte dat weg toen ze een fragment lieten zien van toen ik vijftien was en een prijs won, de Landelijke Kunstbende – Theater 1999. Toen ik dat zag, besepte ik dat ik toen op een sneltrein ben gesprongen die

sindsdien niet is gestopt. En toen het over de dood van mijn opa en oma ging, moest ik echt huilen. Ik vond dat niet erg, maar ik baalde wel omdat je dan niet meer goed kunt praten. Ik kreeg daar zoveel reacties op dat ik besloot deze voorstelling te gaan maken.'

Iemand zien huilen is een beetje schokkend, maar in het geval van Vogel valt dat reuze mee. Ze doet het namelijk bijna elke dag. 'Mijn eerste emotie is altijd: huilen. Of ik nou boos ben of blij, ik ga huilen. Ik huil dus heel veel, bijna elke dag. Vanochtend zag ik die mijnwerkers in Chili naar boven komen en dan moet ik zo janken. Dan zit m'n vriend al naar me te kijken van: is het al zo ver? En ook bij programma's als *Extreme Home Make-Over*, waarbij zielige mensen

een nieuw huis krijgen, moet ik huilen. Dat hoort gewoon bij me.'

Sanne Vogel wist dus al op haar achtste wat ze later in haar leven zou gaan doen. Aan de ene kant is dat jaloersmakend, maar het heeft ook nadelen. 'Ik dacht bij alles, ja, waarom moet ik de Stelling van Pythagoras kennen? Alsof ik dat ooit nodig heb op het toneel! Ik dacht: daar heb ik toch niks aan? Technische vakken? Slaat nergens op. Daarom heb ik ook alleen maar mavo, ik was altijd bezig met toneelstukjes maken.'

'Ik ken wel mensen van mijn leeftijd die nog steeds niet weten wat ze willen en het lijkt me heel erg om geen passie te hebben. Maar mijn woordenschat is echt veel kleiner dan waar ik de intelligentie voor heb. Vorig jaar zat ik in *Wie is de mol?* En toen hadden ze het over veto-recht. Nou, nooit van gehoord. Ja, dat is gênant. Ze denken dan dat ik speel dat ik het niet weet, maar het is echt zo. Ik zeg ook dat ik het niet weet.'

'Er zijn gewoon basisdingen die ik niet heb geleerd. Maar er zijn ook weer dingen waar ik alles van afweet, zoals postnatale depressie omdat ik daar ooit een voorstelling over heb gemaakt. Ik weet ook veel over de Tweede Wereldoorlog omdat ik daarover heb gelezen. Vroeger voelde ik me weleens dom, maar dan vooral omdat ik bang ben dat andere mensen denken dat ik dom ben. En dat vind ik niet leuk.'

Eerst dacht Vogel dat ze ballerina zou worden. Vanaf haar vierde zat ze op balletles. 'Maar ik kon er niks van. De balletjuf liet me altijd de heks spelen of zo, een rol alleen. Dan viel het niet op als ik het verkeerd deed, daarom kon ik nooit een van de paddestoelen zijn. Maar toen ik voor het eerst toneel zag, wist ik: dit is het. Het leuke van ballet, maar dan zonder de moeilijke pasjes, want ik ben niet zo muzikaal.'

Toneelspelen doe je bij de gratie van een publiek. Je moet er een zekere schaamteloosheid voor hebben, maar met een groot of juist klein ego heeft het niets te maken, denkt ze. 'Je hebt een soort bevestiging nodig van het publiek, maar daar zit je in het dagelijks leven niet per se op te wachten. Het gaat alleen om dat stukje van je dat het leuk vindt een ander personage te zijn.'

'Met schaamteloos zijn, met mooi of lelijk zijn, heb ik geen probleem. Sta ik weer ergens in m'n onderbroek raar te doen en moet iedereen lachen. Ik ben 24 kilo zwaarder geweest dan nu, ik durfde echt niet in m'n

bikini over het strand te lopen, maar op het toneel doe ik dat heel makkelijk, dan zwaai ik ook nog met m'n kont. Dan durf ik dingen die ik anders niet durf, omdat je je lichaam als instrument gebruikt. Ik word dan ook heel sterk, in *Irritant* sla ik heel lang met een stok op een bank, als er publiek is kan ik daar wel een kwartier mee doorgaan.'

Eten, dik en dun zijn – een worsteling is het niet. Maar Vogel is er wel mee bezig. 'Ik heb mijn vriend al meer dan zeven jaar en drie weken geleden was ik voor het eerst lichter dan hij. Ik vind het fijn om lichter en kleiner te zijn dan mijn vriend. Toen ik dik was, vond ik dat niet erg. Maar nu ik dunner ben, is er een wereld voor me opengegaan aan kleding. Dat je opeens maat 36 past. Ik was laatst

vonden mijn voorstelling *Irritant* niet goed. Dat was de grootste hit op de Parade, kreeg lovende recensies en had een bezetting van 98 procent. Wie zijn die mensen in de commissie dan, dat ze hun eigen mening belangrijker vinden dan die van pers en publiek?

'Met die bezuinigingen zouden voorstellingen die een breder publiek trekken dan het meeste toneel, moeten worden gesteund. We moeten laten zien dat toneel niet alleen voor de elite is. Maar dat snappen de mensen van deze commissie niet. Ik vind het prima als ze zeggen: "Je krijgt geen geld want we geven het aan een ander." Maar je kunt niet zeggen dat het geen goede voorstelling is als zoveel mensen die in hun hart sluiten.'

'Ik weet van iemand in de commissie dat ze zelf vaak geen werk heeft. Ik vind het raar dat zo iemand dan over andere makers mag oordelen. Ik red het ook wel zonder deze subsidie, hoor. Maar,' zegt Vogel half voor de grap, 'ik vind ook dat ik wel een beetje recht heb op dat geld omdat ik geen opleiding heb gevolgd na school en in dat opzicht de staat dus niets heb gekost.'

Sanne Vogel schrijft wel weer een boek, of ze vraagt ad hoc subsidie aan. Maar hoe stoer ze ook doet, het steekt haar ontzettend dat haar werk op deze manier wordt weggezet. 'Juist nu kunst en cultuur worden beschouwd als linkse hobby's is het belangrijk om te laten zien dat er jonge toneelmakers zijn met voorstellingen waar een gigantisch groot publiek op afkomt. En wij zijn het enige jonge gezelschap met zo'n bereik.'

'Ja, *Irritant* is oppervlakkig, maar dat wilde ik juist. En om dan met hun elitaire gelul dat geld weg te trekken, want in-

houdelijk is het niet pretentius genoeg, dan denk ik: hou toch je waffel. Bij films kun je een bijdrage krijgen uit een potje wanneer de film al voor een groot deel is gefinancierd. Zoiets bestaat niet voor toneel en dat zou best goed zijn. Het wordt nu helemaal gesubsidiëerd of helemaal gefinancierd.'

Niet dat ze tegen bezuinigingen is, helemaal niet. 'Er moet worden bezuinigd, dus ook bij ons. Er had wel een stukje minder op ons bezuinigd mogen worden, want dit is wel extreem. Maar dat we moeten inleveren, snap ik. Ik vind ook dat er heel veel geld aan onzin is uitgegeven, in die zin zijn we wel verwend. En als het allemaal niet lukt, begin ik een cateringbedrijf. Ook leuk. Maar niet zo leuk als theater maken.'

Sanne Vogel: 'Toen ik toneel zag, wist ik: dit is het. Het leuke van ballet, zonder de moeilijke pasjes. Ik ben niet zo muzikaal'

in Zara, daar kom ik eigenlijk nooit en nu helemaal niet, want ik mocht niet winkelen omdat ik net een huis had gekocht. Ik zag mezelf in de spiegel en liep even terug, ik dacht: dit is een dunmakende spiegel, dit ben ik niet. Maar ik was gewoon zo. Als ik echt gestresst ben, ga ik winkelen. Dan voel ik me meteen een stuk beter.'

Sanne Vogel wordt al lang gezien als groot en veelzijdig talent. Voor haar gevoel worden haar talent en harde werken nu bestraft: de subsidie stopt. Daar is ze boos over. 'We zaten in een structurele tweejarige subsidie en die wordt per 1 januari afgepakt. De plannen die we hadden, waren niet goed uitgewerkt of zo, vindt de commissie, en ze